

ченими, а інші – ні, незакінчені злочини мають бути кваліфіковані окремо з посиланням на ч. 1 ст. 14 КК України або відповідну частину статті 15 КК України. Для поняття повторності не має значення, були обидва (або більше) злочини, закінченими чи один з них був лише готуванням до злочину або замахом на нього. Для поняття повторності байдужі і форми співучасті (у перший раз мав місце злочин, вчинений за попередньою змовою групою осіб, а в другий – співучасть з розподілом ролей) і роль, що виконував співучасник у злочині, який утворював собою повторність: в одному випадку він міг бути виконавцем, а в іншому – пособником і т. ін.; б) одиничні злочини, що утворюють повторність, вчиняються неодноразово, тобто віддалені один від одного певним проміжком часу. Якщо винна особа при вчиненні одних злочинів була виконавцем, а інших – організатором, підбурювачем чи пособником, то такі злочини слід також кваліфікувати окремо з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України.

УДК 343.214 (043.2)

Лихова С. Я., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Інститути кримінального права пройшли довгий шлях свого історичного формування. Вони не виникли одночасно, а є результатом адаптації цієї галузі права до умов соціального оточення, що постійно змінюється. Ми маємо можливість виділити певні етапи розвитку інститутів кримінального права: з початку з'являється окрема кримінально-правова норма, яка займає належне їй місце в структурі кримінального законодавства. Наприклад, в КК України 1960 р. не було окремого інституту стадій вчинення злочину, а існували лише окремі норми, які регулювали в сукупності з іншими нормами як Загальної, так і Особливої частин проблеми кримінальної відповідальності за незакінчену суспільно небезпечну діяльність.

Наступним етапом формування інституту кримінального права був його розвиток шляхом певних уточнюючих, спеціальних доповнюючих приписів. Потім весь нормативний матеріал, який стосувався цієї норми узагальнювався та отримував виклад вже у нормативному акті, в нашому випадку – у КК України. Завершальним етапом є етап редагування групи приписів та їх узгодження з іншими нормами та групами норм в структурних частинах КК України. Так з'явилися в КК України 2001 р. інститути суб'єкта злочину, обставин, що виключають злочинну діяльність, звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання тощо. Безумовно, ці інститути фрагментарно мали міс-

це і в КК УСРР 1922 та 1927 років, у КК України 1960 р., але сьогодні вони представлені нормами, які значно відрізняються від попередніх, несуть інше смислове, соціальне і правове навантаження, чого не було в попередніх Кодексах. Наприклад, інститут звільнення від покарання було доповнено, зокрема, нормою про помилування. Раніше вважалося, що помилування не є кримінально-правовою нормою і відноситься до інститутів конституційного права.

Кримінально-правовий інститут являє собою нормативно оформлений структурний елемент галузі кримінального права. Ознаками цього інституту слід, на нашу думку, вважати ідейно-нормативний і відповідний йому соціальний зміст. Наприклад, інститут покарання в сучасному кримінальному праві України виражає ідею гуманізму та поваги до людських цінностей, що сьогодні проголошені як основні стандарти кримінально-правової політики на європейському рівні. Другою ознакою інституту є множинність норм, що його утворюють. В сучасному кримінальному праві сьогодні є навіть можливість в межах одного інституту, наприклад, інституту покарання, виділяти інститут покарання неповнолітніх. Це ж можна сказати і про інститут суб'єкта злочину та деякі інші. Третьою ознакою кримінально-правового інституту є його спрямованість на вирішення деталізованих внутрішньогалузевих проблем та зовнішніх для даної галузі соціальних задач. Яскравим прикладом таких «нових» інститутів є інститут кримінальних правопорушень (проступків), інститут юридичних осіб як суб'єктів злочину та інститут заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Сьогодні однією з тенденцій кримінального законодавства можна назвати тенденцію нормування міжгалузевих інститутів. Це відбувається внаслідок того, що окремі елементи методів кримінально-правового регулювання «накладаються» на предмет іншої галузі права або є результатом застосування до регулювання кримінально-правових відносин методами інших галузей права. Як, приклад, можна привести інститут кримінальної відповідальності за злочини в сфері авіації (авіаційні злочини в системі транспортних злочинів). Зважаючи на використання банкетних диспозицій в кримінальному праві в багатьох випадках можна вести мову саме про міжгалузеві інститути. Ще одним прикладом є інститут кримінальної відповідальності за корупційні злочини. Цей інститут можна і слід, на нашу думку, вважати міжгалузевим. Тут ми дозволимо собі не погодитися із думкою М. С. Жука, який пише, що при наявності банкетної диспозиції міжгалузевим можна визнати лише описаний в нормі юридичний факт і норми із банкетними диспозиціями не утворюють комплексних міжгалузевих інститутів [1, с. 17]. Це твердження є правильним лише щодо окремих, традиційних інститутів. Наприклад, очевидно, не слід вважати між-

галузевим інститут кримінальної відповідальності за злочини проти життя та здоров'я, адже тут, дійсно, правове регулювання здійснюється саме кримінально-правовою нормою, а інші норми при банкетній диспозиції закону не беруть участі в цьому процесі.

Існує і інша думка. В. М. Киричко, аналізуючи антикорупційне законодавство, пише, що корупційними злочинами слід визнавати такі передбачені КК умисні суспільно небезпечні діяння, які містять не тільки ознаки відповідного складу злочину, а й ознаки корупції, вказані у ст. 1 Закону України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції» [2, с. 14].

Ми повністю погоджуємося із позицією цього автора і вважаємо, що корупційні злочини є яскравим прикладом міждисциплінарних інститутів.

Аналіз сучасного кримінального законодавства та інших юридичних, соціальних, політичних процесів в Україні дає підстави для висновку, що процес формування та розвитку кримінально-правових інститутів проходить одну із своїх активних фаз.

Література

1. Жук М. С. Институты российского уголовного права: понятия, система и перспективы развития: автореф. дисс... докт. юрид. наук. 12.00.08, Краснодар, 2013. – 62 с.

2. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко / – Х. : Право, 2013. – 424 с.

УДК 343.9 (043.2)

Мотлях О.І., к.ю.н, доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (КПК) дало можливість дещо по іншому підійти до визначення окремих питань кримінального провадження. Одним з таких стало розширення повноважень учасників кримінального процесу в реалізації своїх законних прав, зокрема в ініціюванні психофізіологічної експертизи на основі поліграфа. Так, Законодавець у чинному КПК України змінив підходи щодо підстав та порядку проведення експертизи, регламентуючи її діяльність ст. ст. 242–245 цього Кодексу. А саме: ч. 1 ст. 242 КПК встановив загальні вимоги її реалізації, визначивши: «експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального про-